

SAT-2G.307-1-PP-07

Ромската жена - статус и роля в процеса на адаптиране и задържане на ромските деца в училище

Камелия Петкова

Roma woman – her status and role in the process of adaptation and retention of the Roma children in the school

Kamelia Petkova

Abstract: *Crucial in the process of adapting and keeping Roma children in school is the position that occupies Roma women. Being a supporter of basic family values, along with the daily problems of its shoulders lies rearing, upbringing and education of children. Data from six focus groups with Romani women in the city. Sofia district "Faculty" city. Pazardzhik and the town. Ihtiman, show that there is a positive trend, breaking the popular belief of Roma women as unwilling to educate and unwilling educational integration. How she manages to motivate and direct their children towards education and training are among the issues on which we will try to look for an answer.*

Key words: *Roma women, Roma children in school, dropping out*

ВЪВЕДЕНИЕ

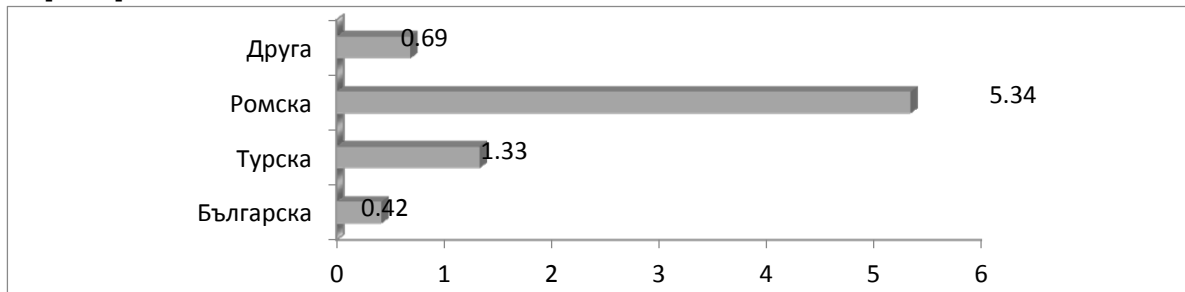
От изключителна важност в процеса на адаптиране и задържане на ромските деца в училище е позицията, която заема ромската жена. Бидейки поддръжник на основните семейни ценности, наред с ежедневните проблеми на нейните плещи лежи отглеждането, възпитанието и образованието на децата. Жените от ромското малцинство са специфична уязвима група, характеризираща се с ниско образователно и професионално равнище, липса на изградени трудови навици за пълноправно включване на пазара на труда, което от своя страна води до тяхната икономическа и социална дезинтеграция. Съществен проблем пред нейната успешна социална интеграция е етнокултурния модел на самата ромска общност. Според него, основната традиционна роля на жената се свързва главно с раждането, отглеждането и възпитанието на децата, като много по-малка тежест и ценност се приписва на нейното образование или професионална реализация. Това от своя страна води до по-нататъшно възпроизвеждане на модела на социално дезинтегриране на ромската общност и negliжиране на образованието сред подрастващите [1] Традицията в ромската етническа общност е основен фактор за запазване на тяхната идентичност. В повечето случаи ромската жена изживява двойна дискриминация – от една страна от обществото и от друга – от самата ромска общност. Все още стереотипът на ранната женитба не е преодолян. Твърде често младото ромско момиче бива поставяно в неизгодна позиция, тъй като се оказва, че традицията създава пречки пред нея за получаване на по-висока степен на образование. Бедността, ниският жизнен стандарт, домашното насилие също водят до усещането за безперспективност и липса на визия за бъдещето.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Ромската жена и образованието.

Инерцията на ежедневието, в което е въввлечена ромската жена се явява сериозна пречка за разрушаване на традиционните стереотипи и отрицателната мотивация към получаване на по-висока степен на образование. Нагласите ѝ към образование рефлектират върху бъдещите планове на собствените ѝ деца и грижата за тяхното обучение и образование. През последните години ролята на

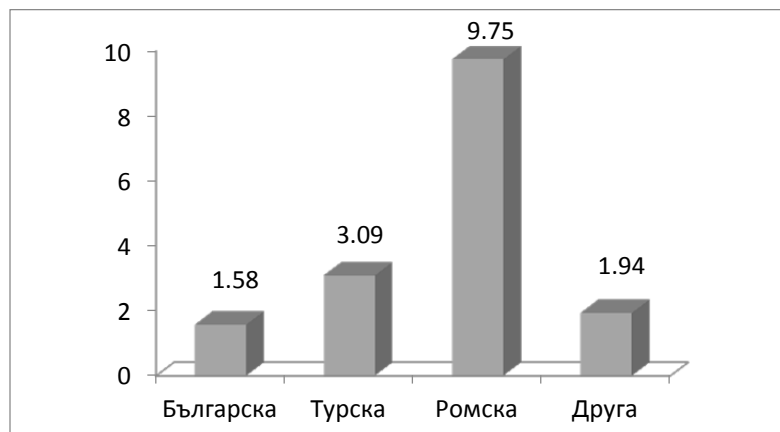
ромската жена като фактор за адаптация и задържане на ромските деца в училище придобива все по-голяма популярност, имайки предвид негативните тенденции, които се наблюдават по отношение на образователния статус на представителите на посочения по-горе етнос. Данни от редица проучвания алармират, че независимо от отчетения напредък на България в борбата с неграмотността, продължава да нараства броят на необразованите и отпадащи от училище деца от ромската общност [2:26].

Фигура 1. Дялове на никога непосещаващите училище сред 7-19-годишните от съответните етнически групи

Източник: [2:39]

Според официалната статистика, делът на незавършилите начално образование сред ромите във възрастовата група 12-19 години е над три пъти по-висок от този при турците и над 6 пъти по-висок, в сравнение с българите [2:39]. Всичко това недвусмислено подсказва, че повече от наложително е да се търсят начини за мотивиране на ромските деца да посещават училище и в последствие успешно да се реализират в живота. Един такъв подход в борбата срещу необразоваността е създаването на условия за благоприятна и насърчаваща семейна среда, в която детето бива подкрепяно и мотивирано да учи и да се развива като личност.

Източник: [2:39]

Фигура 2. Дялове на лицата на 12-19 години с незавършено начално образование по етническа група към 1.02.2011 г.

Резултатите от проведените фокус групи с ромски жени показват, че за повечето от тях получаването на добро образование е от изключителна важност за успешната реализация на техните деца в живота. То ще ги направи конкурентоспособни на пазара на труда, на който според тях съществува дискриминация по отношение на заетостта, скрит или явен расизъм от страна на повечето работодатели. Образованието се осъзнава като ценност от всички интервюирани и от гледна точка на това, че те не искат техните деца да водят тежкия живот на своите родители. Ето и мнението на една млада майка от гр. София

с две деца: *“специално сега нашето поколение, младото поколение на ромите, много почна да се интересува за образованието на своите деца. Ние много години сме били роби, по чистотата сме работили, събирали сме желязо. Това и досега си върви, но смятам че това положение трябва да се промени, защото живеем демократичен живот и всеки иска да не ходи по кофите да рови, иска да работи. Искam децата ми да са образовани и те да седят на стол и да пишат, а не да въртят кофите навън и да чистят мазетата по 10 лева...”*[2]

Малка част от интервюираните ромски жени виждат полза от повишаване на собственото си образователно равнище, с оглед придобиване на по-висока култура и създаване на повече възможности да участват в подготовката на уроците на своите деца. Болшинството от тях споделят, че твърде често се оказват неспособни да помагат при писането на домашните, било то поради незнание, поради незаинтересованост или поради липса на време за това. Редица проведени социологически изследвания по темата доказват, че степента на образование на майката се явява важно условие и предпоставка за създаване на положителна нагласа у детето към образованието, а от тук и за редовното му посещаване в училище. Всички ромски жени, участващи в проведените фокус групи отдават голямо значение на извънкласните дейности, които оказват позитивно влияние върху учебния процес. Според тях особено полезно би било участието на техните деца в извънкласни форми на обучение, като например *„организирането на кръжоци по рисуване, математика, музика и спорт”*. В хода на провежданите фокус групи бе поставен въпросът: Дали за всички ромски групи получаването на образование на децата в семейството е важно с оглед бъдещата им реализация? Според мнението на интервюираните образованието се осъзнава като важен момент в техния живот. Всички те имат желание да се развиват, да намерят реализация на пазара на труда, но не знаят как и в какво. Това до голяма степен се дължи на затворения живот, който те водят в общността, на липсата на контакти с институции и хора извън общността. Изключение прави групата на копанарите. При тях твърде често училището се възприема като неприятно задължение и предпочитат главно да мигрират, като изкарват прехраната си със събиране на гъби, билки и т.н.

Прекъсването и отпадането от училище сами по себе си са тревожни социални проблеми възпрепятстващи процеса на образователна интеграция на ромските деца в обществото. По своята същност посещаемостта и адаптацията на учениците към училището и учебната среда зависи до голяма степен от създадените в семейството навици, степента на заинтересованост и подкрепа на родителите, както и условията, които се предлагат в учебното заведение. Мнозинството от интервюираните ромски жени споделят, че децата им на възраст до 12 години ходят редовно и с желание на училище, когато *„уроците са интересни и забавни, а учителите ги обгръщат с нужното внимание”*. Тревожен обаче е фактът, че немалоко са случаите, в които ромските деца до 12 г. не посещават редовно училище. В проведените фокус групи бе формулиран специален въпрос за изясняване на тази ситуация. Повечето от тях, посочват като основна причина за отпадането от училище ограничения семеен бюджет и липсата на финансови средства. Ето и мнението на една майка от квартал „Факултета”- гр. София, *„познавам доста деца на различна възраст от нашия квартал, които отиват на училище без закуска, без стотинка. И те стоят първия час, втория час и стават и излизат. Това е проблемът”*. Освен средства за осигуряване на джобни пари за детето, повечето от интервюираните жени посочват и като друга причина, поради която децата не ходят на училище невъзможността на някои семейства да осигурят всичко необходимо на ученика-дрехи, обувки, пари за учебници и учебни помагала. Ето какво споделя ромка с две деца от гр. Ихтиман: *„Аз познавам много родители, които имат желание да учат*

² С „италик” са цитирани мненията на ромските жени, участващи във проведените фокус групи

децата им, искат го, настояват. Ама се намира, има причина, да кажем поради която децата им не ходят на училище- не са подготвени с обувчици, Нямам раница, нямат якенце при дъждовно време да ги пуснат да кажем, нямат предмети за училището”. В такава ситуация, каквато е описана по-горе някои от децата изпитват неудобство и се срамуват да ходят на училище. Повечето от тях се чувстват бедни, изолирани, изключени от света на своите връстници и предпочитат самоизолацията и затварянето. Интервюираните ромски жени обясняват липсата на интерес у децата за посещаване на училище и с недостатъци в педагогическия процес. Според болшинството от тях, собствените им деца срещат сериозни трудности с адаптацията към училищната среда и с усвояването на учебния материал. Като сериозна пречка пред децата в началните класове е незнанието на български език. В дискусиите бе споделено мнението, че включването на изучаването на български език в предучилищна възраст в детската градина е важно условие за преодоляването на затрудненията с усвояването на учебния материал и създаване на умения за адекватно училищно поведение. С нарастване на възрастта на децата, обаче нараства и броят на тези, които отпадат от училище. Лошото икономическо положение на болшинството от ромските семейства, понижения стандарт на живот и нарастващата бедност поставят много деца в една затруднена битова ситуация, като мисълта за преживяването и оцеляването става и тяхна отговорност. Сред най-честите причини за отпадане от училище в по-високите възрастови групи 12-15 г., интервюираните ромски жени посочват тяхната принудителна ангажираност в дейности, които предполагат откъсване или най-малкото нарушаване на учебния процес. На голяма част от тях се налага да се включат в изхранването на семейството, в осигуряване на помощ при отглеждането на своите по-малки братя и сестри или грижа за възрастни и болни хора. Родителите, които сами нямат достатъчно образование живеят в бедност и нямат никакви шансове да осигурят на децата си образование след 8 клас, не виждат също така и смисъл и в посещаването на училище през прогимназиалния курс. Значението на комплекса от фактори, свързани с бедността, винаги е било изтъквано в усилията за намиране на управленски решения за въздействие върху процесите на социална и образователна интеграция на групите с най-ниски доходи. Но, ако бедността и липсата на средства засягат цялото население в страната, те в най-голяма степен се отнасят до ромския етнос. Регистрираните през изминалите години равнища на бедност според етническата принадлежност на различните социални групи, показват, че ромите заемат критично ниски позиции. (Таблица 1).

Условията на бедност и нищета често пъти принуждават родителите роми да прекратяват обучението на своите деца и да ги използват активно в намирането на прехрана. Вследствие на това образованието остава на по-задно място в йерархията на ценностите.

Таблица 1. Бедност по етническа група и образование през 2003 г.

Степен на образование	Равнище на бедност			Дълбочина на бедност		
	Българска	Турска	Ромска	Българска	Турска	Ромска
До начално	17.4%	26.5%	67.3%	4.4%	5.9%	21.9%
Основно	13.4%	23.2%	60.8%	2.7%	4.9%	18.9%
Средно	7.2%	18.5%	62.5%	1%	2.3%	13.4%
Средно специално	5.6%	17.5%	20%	1.3%	2.5%	12.9%
Висше	3.4%	5%	90%	0.6%	0.6%	8.1%
Общо	9.5%	23.4%	63.8%	2%	4.7%	20.3%

Източник: [3:81]

Етнокултурните специфики на ромската общност се посочва от ромските жени като друга причина за отпадане от училище. Все още страхът да не бъде откраднато момичето на около 12-13 години от училище е силен. Кражбата на момичета всъщност е един от белезите за устойчивостта на традиционното възпитание и ценности. За да бъде подобрена училищната посещаемост и за да бъде редуциран проблема с отпадането от училище е необходимо да бъдат предприети мерки, насочени към спечелване доверието на родителите, създаване на по-тясно сътрудничество между училището и ромската жена, като майка, чиято роля в семейството и възпитателен стил оказва решително въздействие върху процеса на социализация на децата. Данните от проведените фокус групи, показват, че самите ромски жени имат желание за образователна интеграция. Мнозинството от интервюираните и в шестте проведени фокус групи споделят, че предпочитат да пуснат децата си в смесени училища, които предлагат по-добри възможности за качествено образование и социализиране с българчетата, а не училища, намиращи се в кварталите с преобладаващо ромско население. Като основни аргументи за това болшинството от ромските жени посочват лошата материална база в тези училища и ниската мотивация у учителите. Ето и мнението на една ромска жена чието най-малко дете учи в квартално училище във „Факултета” - гр. София: *„Искам детето ми да учи в смесено училище, тъй като смятам че там ще получи по-качествено образование. В 75-то училище в което то в момента учи имам информация, че от 48-ма година, когато е построено това училище, нямаме един висшист в квартала. А кварталът е 35 000 души.....”*. Училищата в кварталите според ромските жени оказват и друго негативно влияние върху процеса на социализация на техните деца. *„Живейки и учейки в квартала голяма част от тях рядко го напускат, особено когато са малки. Това от своя страна пречи на усвояването на българския език, на общуването им с техни връстници от мнозинството”*.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От всичко казано до тук, следва да бъде направено заключението, че е налице една положителна тенденция, разчупваща популярното схващане за ромската жена, като нежелана да се образова и нежелана образователна интеграция. Независимо от това, че ромските жени не са хомогенна група, а са разделени на различни подгрупи по своята религия, традиции и език, болшинството от тях осъзнават ролята на образованието като ценност и начин за интеграция на тяхната общност в съвременното българско общество. Следователно необходимо е да се формира култура на равнопоставеност сред ромските жени за пълноценно индивидуално участие в обществения живот чрез предприемането на мерки, насочени към повишаване на образованието на ромската жена, включването ѝ в програми за ограмотяване и от тук включването ѝ на пазара на труда и в други сфери на обществения живот. Участието на ромската жена и нейната загриженост за бъдещето на своите деца е гаранция за по-лесната адаптация и интеграция на ромските деца в училище. Само тогава би могло да бъде разчупен затворения кръг “бедност – социална изолация – ниско образование – безработица – социално изключване – бедност” [3].

Литература:

- [1] Десеграция или интеркултурна интеграция, Сборник доклади Част Втора от Юбилейна научна конференция „Образованието в глобализацията се свят”, издателство „Фабер”, 2005.
- [2] Изгубено бъдеще? Изследване на феномените на необхващане в училище. 2013. Unicef, С

[3] Национален статистически институт, България предизвикателствата на бедността, 2003. Изд. НСИ, С

За контакти:

гл. ас. д-р Камелия Петкова, Институт за изследване на обществата и знанието-
БАН, GSM: 0888 360 300, e-mail: kamelia.petkova@gmail.com